

Якість трудового потенціалу

Якість трудового потенціалу – це сукупність демографічних, медико-біологічних, професійно-кваліфікаційних, соціальних, психофізичних, моральних та інших ознак.

За станом на 2010 р. основна частка працездатного населення зайнята у промисловості та торгівлі (40,5%), сільському та лісовому господарстві (19,2%), освіті (8%).

Населення працездатного віку є основою формування всіх інших категорій населення, пов'язаних із процесом зайнятості. У віковій структурі населення України частка осіб працездатного віку становить 56%, відповідно серед міського населення – 60%, сільського – 49%. Тенденції зростання чи скорочення його чисельності залежать від процесів народжуваності та смертності. Населення працездатного віку є основою зайнятості в різних галузях національної економіки.

Теоретично можливою є повна зайнятість усього працездатного населення. Однак важливою умовою зайнятості є наявність робочих місць та економічні потреби в збільшенні чи зменшенні їх кількості.

Населення працездатного віку становить кількісну основу іншої категорії – *економічно активного населення*, до якого також належить молодше і старше за працездатне зайняте населення. Отже, потенційно працездатного населення може бути більше, ніж населення працездатного віку. Зайняте працездатне населення T_k – це економічно активне населення.

Для визначення ефективності використання зайнятої праці можна скористатися формулою виробничої функції:

$$Q_{ц} = F (T, K)$$

Якщо припустити, що у виробництві продукту $Q_{ц}$ беруть участь лише зайняті працею протягом робочого часу t , то формула виробничої функції буде такою:

$$Q_{ц} = T_k \times q_m \times t$$

де Q – фізична кількість виробленої продукції;

$ц$ – ціна одиниці продукції;

T_k – чисельність зайнятих;

q_m – продуктивна сила одного зайнятого;

t – час праці.

Таблиця 1

Система показників оцінки якості трудового потенціалу

№ п/п	Якісна характеристика	Показник
1.	Загальна і спеціальна освіта	Частка працездатного населення із середньою освітою в загальній чисельності працездатного населення.
2.	Кваліфікаційна підготовка	Частка працездатних, що закінчили навчання у профтехучилищах, технічних училищах із тривалістю навчання від 1 до 4 років, у загальній чисельності працездатного населення.
3.	Здоров'я	Середня тривалість хвороби одного працездатного. Кількість випадків захворювання одного працездатного за рік. Частка інвалідів I і II груп без права працювати у загальній чисельності працездатного населення. Частка працездатного населення, що перебуває на диспансерному обліку внаслідок загального захворювання, в загальній чисельності працюючих. Частка інвалідів II робочої і III груп у загальній чисельності працездатних. Частка осіб фертильного віку з ускладненою спадковістю у загальній чисельності населення.
4.	Поновлення спеціальних знань	Частка працездатних, що підвищували свою кваліфікацію, у загальній чисельності працездатного населення. Частка працездатних, що оволодівають новими професіями та спеціальностями, у загальній чисельності працездатного населення.
5.	Стать і вік	Середній вік працездатних. Відхилення фактичної вікової структури працездатного населення від регіонального нормативу потреби в робочій силі певного статевого складу, які обчислюють на підставі структури робочих місць за статтю по галузях спеціалізації. Відхилення середнього віку працездатного населення від регіонального вікового нормативу, яке обчислюють на основі структури робочих місць за віком по галузях спеціалізації.
6.	Сімейна структура	Кількість дітей дошкільного віку на 1000 матерів працездатного віку. Частка сімей, у яких три і більше утриманців на одного працюючого.

Обсяг виробленої продукції Q_t є продуктивною силою всіх зайнятих в національній економіці T_k (аналогічно на підприємстві, в регіоні тощо) за час праці t при продуктивній силі одного зайнятого q_t .

Продуктивна сила одного зайнятого вимірюється двома методами:

1. Визначають продуктивність праці одного зайнятого як відношення обсягу виробленого продукту $Q_{ц}$ до чисельності зайнятих $T_k t$:

$$q_{mц} = Q_{ц}/T_k t$$

Величина $q_{mц}$ позначає кількість виробленої продукції одним зайнятим за одиницю часу праці t . Величина $q_{mц}$ зростатиме за умов:

- якщо $Q_{ц}$ незмінна, а T_k або t зменшуються;
- якщо темпи зростання $Q_{ц}$ вищі, ніж темпи зростання T_k ;
- якщо зростає продуктивна сила зайнятих q_m (це можливо при зростанні капіталоозброєності одного зайнятого).

2. Визначають трудомісткість одиниці продукції як відношенням чисельності зайнятих T_k за час праці t до обсягу виробленої продукції $Q_{ц}$:

$$t_q = T_k t/Q_{ц}$$

Величина t_q характеризує кількість праці, затраченої за одиницю часу t , яка міститься в одиниці продукції $Q_{ц}$ вартістю 1 гривня.

Ефективність використання робочої сили характеризуватиметься:

- за першого методу – зростанням продуктивності праці одного зайнятого $q_{mц}$ за одиницю часу праці t ;
- за другого методу – зменшенням кількості праці t_q в одиниці продукції $q_{mц}$ вартістю 1 гривня.

Обидва методи є важливими, оскільки перший визначає кількість виробленого продукту одним зайнятим, другий – кількість праці в одиниці продукції.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Заблоцький Б. Ф. Перехідна економіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 512 с. (Альма-матер).
4. Заблоцький Б. Ф. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : Академвидав, 2003. – 368 с. (Альма-матер).

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент